

Behoud de Schepping!

Suggesties ter kennisname en verwerking
van het hongerdoek Behoud de Schepping!

Voor basisscholen, jongeren en volwassenen.

50 J A A R

VASTENAKTIE

Cordaid

Brochure Behoud de Schepping, suggesties voor toeëigening en verwerking van het hongerdoek van Tony Nwachukwu

Deze brochure biedt een aantal mogelijkheden om aan de slag te gaan rond het hongerdoek Behoud de Schepping van Tony Nwachukwu, voor zowel kinderen van basisscholen en kindernevendiensten, voor jongerengroepen als ook voor volwassenen. Diverse suggesties die bij de onderdelen voor jongeren gegeven worden kunnen desgewenst ook voor volwassenen gebruikt worden. Hetzelfde geldt ook voor de suggesties bij het onderdeel volwassenen, die kunnen desgewenst ook voor jongeren gebruikt worden.

Reacties graag naar: guus.prevoo@vastenactie.nl

Inhoudsopgave

- Informatie over de inhoud van het hongerdoek / 3
- Voor basisschoolleerlingen en kindernevendiensten / ...
De bij dit onderdeel horende *Handleiding bij powerpointpresentatie Dabere's droom* en de powerpointpresentaties '*Dabere's droom*' en '*Kijken naar het hongerdoek*' kunnen gedownload worden via www.vastenactie.nl/plaza.
- Voor jongeren: eigen maken en creatieve werkvormen / ...
- Voor volwassenen/ ...
- Meditatie/ ...
De bij dit onderdeel te gebruiken powerpointpresentatie kan gedownload worden via www.vastenactie.nl/plaza.

© Stichting Bisschoppelijke Vastenactie Den Haag 2009

De teksten zijn samengesteld en geschreven door Leonie van Straaten (*Werkgroep voor Liturgie Heeswijk*), Jan Maasen (*Sectie Dienen Bisdome Rotterdam*) en Guus Prevoo (*Vastenactie/Cordaid*) met verwerking van materiaal, uitgegeven door Misereor in 2009.

Via www.vastenactie.nl/plaza is een Kijkwijzer van het hongerdoek te downloaden en uit te printen. Deze Kijkwijzer is samengesteld door de Werkgroep Expo Hongerdoeken van de Elisabethparochie Midden-Zeeuws-Vlaanderen.

Voor informatie:

Vastenactie
Lutherse Burgwal 10
2512 CB Den Haag
Postadres: Postbus 16439
2500 BK Den Haag
T 070-3136100
F 070-3136101
E info@vastenactie.nl
W www.vastenactie.nl

DEEL 1

Hongerdoek 2009/2010 'Behoud de Schepping, opdat anderen kunnen leven' van Tony Emekwa Nwachukwu

Verdeling van het hele beeldvlak

Het beeld is verdeeld in een viertal grotere vlakken. Een donker bruinblauw vlak, dat overgaat in paars, een lichtbeige vlak met de uitgestrekte arm, een wit vlak en een grotendeels groen vlak. In het linker bovendeel van het doek, boven het donkere gedeelte, is een arm met een uitgestoken vinger te zien, die raakt aan het handvat van een boekrol (verwijzing naar schepping van Adam door Michelangelo). Wat opvalt is dat de mooie gestileerde hand van Michelangelo veranderd is in een stevige mensenhand. Het handvat van de boekrol is een bot, maar wel in een groene kleur. Die scheppende hand en de Tora-rol die om het bot heen gewikkeld wijst op zorg voor nieuw leven. De boekrol is namelijk uitgerold en staat vol met afbeeldingen. Een witte rand loopt links langs het groene vlak naar beneden en maakt zo een duidelijke scheiding met het donkere vlak. Rechtsonder is een vlak dat vanuit groen begint, waarin mensenfiguren staan.

Om de beweging in hele vlak te zien is het belangrijk de kijkrichting te volgen die de kunstenaar oproept. De kijkrichting loopt via het donkere vlak naar de hand die raakt aan de Tora-rol: vandaar naar het witte vlak dat via het midden daarvan, de duif, uitloopt op het groene vlak; via de korenaar, die wijst naar het vlak met het jongetje kom je weer terug in het donkere vlak. En vanuit dat vlak richt zich de aandacht weer op de hand met de wijzende vinger.

Als de kijkrichting in verband wordt gebracht met het thema en de lezingen, is het beter om te beginnen met de hand (Genesis 9,8-15), in plaats van met het donkere vlak, alhoewel daar toch eerst de aandacht op zal vallen.

Het doek per beeldvlak bekeken en de beeldvlakken verbonden

De uitgestoken hand, de Tora-rol en de duif

De scheppende hand in het beige vlak loopt achter langs de uitstoot van de fabriekstorens en raakt het handvat van de Tora-rol. De Tora biedt ons handvaten voor het leven. De Eeuwige gaat een verbond aan met de mensen en geeft de Tora. De Tora-rol loopt uit in het witte en groene vlak: die vlakken onttollen zich vanuit de Toratol. Dit witte vlak loopt uit in een kop van een duif (de heilige Geest) die als het ware het rechterdeel van het doek ondersteunt en met zijn snavel wijst naar de vlam die tussen de mensen straalt. Jezus beloofde de heilige Geest als helper te sturen. De lijnen van het beige vlak met de scheppende hand van de Eeuwige lopen door rond de Tora-rol en de duif.

Interpreterend: aan het hele gebeuren op aarde, de geschiedenis van de mensheid en alle wezens en verschijnselen gaat de scheppende hand van de Eeuwige vooraf. Deze raakt aan de Tora-rol, die weer (en telkens weer) de basis, de grondregel vormt voor al het leven op aarde, gesteund door de duif, de heilige Geest, die al vanaf de schepping werkzaam is.

Het witte beeldvlak

Dit vlak staat vol met afbeeldingen, met hier en daar een beetje kleur, zonder perspectief geschilderd als een onbevangen kindertekening of een rotstekening. Er zijn drie lagen te onderscheiden, waarin de zes scheppingsdagen weergegeven zijn. Het maakt een vrolijke indruk. Probeer aan de hand van de elementen in het witte vlak de scheppingsdagen aan te geven (zie Genesis 1). Wit is ook de kleur van zuiverheid, ongereptheid.

Interpreterend: de hele schepping wordt uitgebeeld. Dit beeldvlak ontrolt zich als een Tora-rol: in de Tora en de uitbreiding die Jezus daaraan geeft, vindt elk mens aanwijzingen hoe met de schepping om te gaan op weg naar een messiaanse toekomst. Daaraan kunnen we steeds opnieuw ons gedrag ten opzichte van mens en schepping ijken. Het witte vlak loopt uit in de kop van een duif. Eigenlijk komt die duif ook uit het vlak waarin de scheppende hand zichtbaar is. God geeft zijn Geest aan de schepping, aan ons, nu nog steeds.

Het groene beeldvlak

Via de duif, symbool voor de heilige Geest, komen we in het groene vlak, dat een weelderig groen laat zien, een soort paradijs. Vertegenwoordigers van alle continenten staan met een kind samen rond het licht: een kaars waarop de alfa en omega staan, symbolen voor Christus als het begin en het einde. Iedere vertegenwoordiger van een continent heeft een gave bij zich: de Europese vrouw draagt een schaal water met een vis, de man uit Latijns-Amerika een korenaar, de Aziaat een bijzondere vogel, de Arabier een olielamp, de Afrikaanse vrouw een plant met aparte, misschien wel geneeskrachtige bloemen. Het betreft de dieren in het water, de vruchten van het veld, de vogels in de lucht, de welriekende olie of juist de olie uit de aarde – gedragen door de Arabier – en de bijzondere bloemen. Naast hen staat als zesde een kind: het heeft een roodbruin lam vast. Het kind lijkt, als je goed kijkt, op het kind dat in het linkervlak probeert te overleven, drijvend op de drum in het water. Achter het hoofd van de Afrikaanse vrouw is in het groen nog een stilering van een paradijselijke natuur zichtbaar met water, bomen, vogels en een vis of een boot met daarop een visser (het Afrika van de schilder?). Daarnaast – als tegenbeeld van de giftig dampende fabrieken aan de linkerzijde – zijn in een ronde cirkel fabrieksgebouwen zichtbaar, maar deze zijn omgeven door blauwe lucht, bomen en helder water. Industrie is nodig maar kan ook op een schone manier. De mensen zijn verzameld rond de bovenrand van een aardbol, met rode (Afrikaanse?) aarde.

Interpreterend: de Geest als helper van de mensen is door Jezus voor zijn dood al beloofd. Door het vuur van de Geest komen de mensen van allerlei religies en culturen samen en brengen hun gaven mee om die te delen. In hun midden brandt het licht van de paaskaars: de verrijzenis van Christus (alfa en omega) biedt telkens opnieuw een kans aan de mens om zijn leven te veranderen. In de ontmoeting van al die verschillende mensen en hun uiteenzetting met elkaar helen zij zichzelf en de aarde. Naast de vertegenwoordigers van de continenten staat een kind. Door die samenwerking die geïnspireerd wordt door de Paaskaars, als teken van de Verrezenen en door de werking van de Geest, is het kind van het linkerdeel van het beeld gered. Het lam in zijn armen verwijst naar Christus. Zo maken mensen samen opnieuw zichtbaar hoe de schepping bedoeld is en hoe de mens kan werken aan de aarde en het hemels koninkrijk.

Het donkere blauwbruine beeldvlak

Het blauwbruine vlak straalt een sombere stemming uit. Het water baant zich kolkend een weg. Er zit diepte in dit deel van de schildering, het blauw gaat over in een doods bruin. Een dode boom op de rand van het water, een scheef gezakt huis, land waar geen levend groen meer te bekennen is, een half vergane vis drijvend in het water, een fabriekstoren waar wolken vieze stoffen uitkomen. En in het midden de kleine jongen, hij zit op een drum waar een gevarenteken op staat. De voorkant van de drum is open gegaan en de inhoud komt in het water terecht: dat is te zien aan de verkleuring in het water. De jongen weet zich drijvend te houden, maar hoe lang nog?

Interpreterend: Het kind in zijn apocalyptische omgeving (de noodkreet van de aarde) is duidelijk en realistisch afgebeeld. Door het kind in de stervende natuur af te beelden wordt het hongerdoek tot realiteit: de realiteit waar wij mensen van nu mee te maken hebben. Alleen is dit niet het verhaal van Noach, maar het resultaat van hoe wij omgaan met de schepping.

Maar in dat vlak komt de korenaar van de indiaan binnen, dit teken van leven verbindt het groene vlak met het blauwbruine vlak. De indiaan kan misschien (ons allemaal) helpen met zijn liefdevolle relatie tot de aarde. Deze indiaan legt de verbinding tussen de lijdende aarde en de groepen van de volken die samen werken, leven en delen.

Verbinding van het blauwbruine beeldvlak met de hand en de Tora-rol

Bovenaan in het donkere vlak gaat het bruin over in vuil paars waarin fabriekstorens zichtbaar worden. Die torens doorboren het lichtbeige vlak en tasten de schepping aan. Hun uitstoot wordt geblazen naar de arm die wijst naar de Tora en die raakt aan de Geest. Telkens weer sluit de Eeuwige een verbond met ons. Als we gericht zijn op het helen van de aarde, het brengen van vrede, het leren omgaan met elkaar zonder oorlog en met respect, hebben we geen andere keuze dan telkens weer opnieuw beginnen: bij die scheppende hand van de Eeuwige, bij de Tora en de leefregels van Jezus, bij het Messiaanse beeld van een nieuwe hemel en nieuwe aarde en bij de mensen die elkaar ontmoeten, respecteren en verdragen in al hun diversiteit, gedragen door de Geest.

DEEL 2

VOOR BASISCHOLEN, KINDERNEVENDIENSTEN EN ANDERE GELEGENHEDEN MET KINDEREN

1. Wat staat er op het hongerdoek?

1.1. Kijken en opschrijven.

Kijk een tijdje heel goed naar het schilderij en probeer daarna de volgende vragen te beantwoorden.

Wat zie je op het schilderij?
Welke dingen zie je allemaal?
Kun je diverse taferelen zien (let bij voorbeeld op de verschillende kleuren) en welke zie je dan?
Waar doet het schilderij je aan denken?
Zie ook dingen die je doen denken aan God?
Wat denk jij dat de schilder wil zeggen?

1.2. De droom van Dabere

Dabere, een jongen uit Afrika, heeft een nare droom, een heuse nachtmerrie. Hij zit op een ton, vol met gif en afval. De ton drijft op het water. En hij drijft mee, hij weet niet waarnaar toe. Angstig kijkt hij om zich heen. Hij tuurt in de verte. Overal ziet hij vervuild water. Olievlekken op het water, vieze vlekken met allerlei rare kleuren. De olie spoelt aan op de oever van de rivier en maakt ook daar alles vies en vuil.

In het water ziet Dabere de kadavers van dode dieren. Een vis met een kop en verder alleen maar graten.

Dabere heeft honger, hij hoort zijn maag knorren. Hij kijkt naar de oever. Nergens ziet hij iets om te eten. Het graan en de andere planten zijn verdord. Nergens staan bomen, die in Afrika hard nodig zijn om mensen schaduw te geven en te beschermen tegen de felle zon. In de verte staan schoorstenen van fabrieken. Die stoten giftige dampen uit.

Hij ziet huisjes zoals zijn opa en oma die bouwden. Daarin heeft hij wel eens gelogeed als hij bij zijn grootouders op bezoek was. Het lijkt wel of de huisjes boze gezichten hebben. Met een grote mond, alsof ze hem willen opeten.

Dabere schrikt wakker. Zo'n nare droom heeft hij nog nooit gehad. Hij roept naar zijn pappa en mamma. Zijn vader komt geschrokken zijn slaapkamer binnen. Huilend vertelt Dabere zijn boze droom aan hem.

Pappa Tony troost Dabere: 'Het was een nachtmerrie, lieve jongen. Maar wel een nare droom die wel eens waar zou kunnen worden als we niet oppassen'.

Dabere's vader legt hem uit dat hij gelooft dat God de wereld geschapen heeft. Met Zijn machtige hand heeft God als het ware de tijd, de ruimte en de wereld in beweging gezet. Hoe dat precies gebeurt is, is een groot geheim. Niemand weet het, zelfs niet de knapste geleerden.

Maar mensen hebben elkaar wel verhalen verteld hoe zij dachten op welke manier God de wereld geschapen kon hebben. In een oud boek, de Bijbel, staat zo'n verhaal hoe God in zes dagen de wereld geschapen heeft.

Het eerst heeft God de blauwe hemel gemaakt. En de werldebol. Op de wereld haalde Hij het land en het water uit elkaar. Het land kleurde Hij groen door overal planten en bomen te laten groeien. En het water kleurde Hij blauw zodat het mooi aansluit bij de kleur van de hemel.

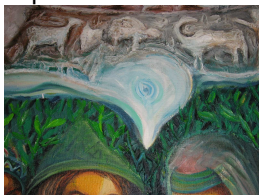
Om de planten licht te geven maakte God de zon. Soms schijnt de zon fel, soms verdwijnt hij achter de wolken. Maar soms met het ook donker zijn, dacht God en Hij schiep de nacht, met de maan en de vele sterren. Dabere ziet het verhaal van de schepping van de wereld als een soort stripboek voor zijn ogen verschijnen.

'Op de vijfde dag', zo vertelt zijn pappa verder, 'maakte God de vissen en de vogels. De vissen om te zwemmen in de zee en de rivieren, de vogels om te vliegen in de lucht'.

'En wat gebeurde er op de zesde dag?', vraagt Dabere een beetje ongeduldig. 'Rustig maar, Dabere', lacht zijn vader, 'Het mooiste moet nog komen'.

Pappa Tony vertelt dat God op de zesde dag, volgens het verhaal in de Bijbel, eerst de dieren heeft gemaakt. Heel verschillende dieren. Sommige kruipen over de grond, andere lopen door de weiden en de grasvelden, en weer andere kruipen het liefst in bomen. Elk dier heeft zijn eigen manieren.

'In de Bijbel staat dat God zag het het goed was, dat de aarde en de hemel er heel mooi uitzien. Maar het kan nog iets mooier, zal God gedacht hebben. Toen heeft God de mensen geschapen. Meisjes en jongens, mannen en vrouwen heeft Hij hen gemaakt. God zei tegen de mensen dat zij goed met de aarde en de zee moesten omgaan. Dat ze alles mochten gebruiken, als ze het maar voorzichtig deden en niets kapot maakten.

Om de mensen te helpen blies God Zijn adem over hen heen. Zijn adem, zijn Geest, bleef als een duif in de buurt van de

mensen om ervoor te zorgen dat de mensen afentoe aan God dachten en goed met elkaar en met de wereld omgingen'.

'Zo gaat het verhaal van de schepping van God', zegt pappa Tony, 'zoals de mensen het heel lang geleden hebben opgeschreven'.

Dabere's vader trekt een somber gezicht. Want hij vindt dat de mensen van tegenwoordig het verhaal van lang geleden niet goed meer begrijpen. En vooral dat ze vergeten zijn om voorzichtig om te gaan met al dat moois dat God geschapen heeft. De mensen maken er een grote troep van. 'Misschien heb je wel op tv gezien hoe de rivieren vervuild worden. En hoe de fabrieken de lucht vies maken. Daarom heb je ook zo naar gedroomd', legt zijn vader aan Dabere uit.

Met een voorzichtige glimlacht kijkt zijn vader Dabere aan. 'Maar het is nog niet te laat, we kunnen het nog allemaal anders doen. Op een manier zoals God het bedoeld heeft. Als alle mensen van de wereld meedoen en goed samenwerken, kunnen we van

de aarde weer iets prachtigs maken. Mensen uit Noord-Amerika en Europa, mensen uit Latijns-Amerika, Aziatische en Arabische mensen, mannen en vrouwen uit Afrika. Als iedereen zijn of haar best doet, dan kan ook jij nog gezond leven. En niet alleen jij, ook jouw kindern, mijn kleinkinderen. Het is alsof Dabere zich, samen met zijn

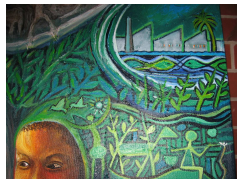
lievelingslammetje, tussen al die mensen ziet zitten.

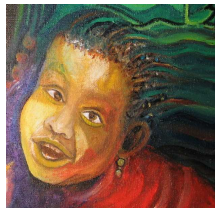
'We kunnen, nee, we moeten proberen om met alles goed om te gaan, zegt vader. 'Met het water om te drinken. Niet zomaar verspillen, we hebben het hard nodig. Het graan moet kunnen groeien zodat de bakker uit het meel een lekker brood kan bakken. We moeten de dieren koesteren, de vogels in de lucht, de bijen die de bloemen bestuiven zodat wij de vruchten kunnen eten. Ook de dieren, de vogels, zorgen ervoor dat de wereld zo blijft als hij is en moet zijn.

We moeten heel voorzichtig omgaan met onze grondstoffen zoals olie. Als die opraken, hebben we niets meer. We moeten onze aarde vruchtbaar houden. Want dan kunnen er planten groeien die voedsel geven. Of waaruit we medicijnen kunnen maken om zieke mensen beter te maken. Misschien kan er wel een pil gemaakt worden tegen nare dromen'. Dabere lacht een beetje als een boer die kiespijn heeft.

'Maar', zegt vader Tony, 'het zal niet gemakkelijk zijn. We moeten goed nadenken. Ieder van ons moet proberen zijn steentje bij te dragen aan een betere wereld, ook ik, ook jij. We moeten opnieuw leren om heel voorzichtig om te gaan met ons milieu, met de wereld die God geschapen heeft, ook al weten we niet precies hoe Hij dat gedaan heeft. Dus niets verspillen, steeds nadenken waarvoor en waarom je iets gebruikt. Dabere, jij bent een slimme jongen, je kunt zeker ook iets bedenken hoe je de wereld beter wilt maken. Zodat alles mooi en groen blijft'.

Dabere's ogen worden zwaar, de tranen van de nare droom zijn opgedroogd. Vlak voordat hij in slaap valt, neemt hij zich voor om morgenvroeg een heleboel plannetjes te bedenken om de wereld beter te maken. Door het geluid van een duif, roekoe, roekoe, op het dak, wordt hij al bij het krieken van de dag wakker. Wat zou Dabere aan plannetjes bedenken?

2. Het doek verwerken

2.1. Je eigen wereld knutselen

In zeven stappen bouwen de leerlingen huneigen wereld, met een plastic kuipje, papier, snoepbeestjes, watjes en zo meer. Iedere stap wordt begeleid door een stukje uit het scheppingsverhaal, een actievorm, een rap en een liedje, een gebed.

Deze verwerkingsvorm kan gebruikt worden als ochtendopening op school, maar ook in de kindernevendienst of met de vormselgroep.

Voor iedere stap heeft u ongeveer 45 minuten nodig. Uiteraard kunt desgewenst bepaalde onderdelen kiezen om uit te voeren en ook onderdelen uit de diverse stappen met elkaar combineren (bv het in één keer of twee keer knutselen van je eigen wereld).

Stap 1: Licht

<i>Benodigheden bij stap 1: Hongerdoek, krantenpapier, diverse materialen om hindernissen te bouwen, kaarsen, lucifers, cd met chaotische muziek, cd met rustige muziek, cd-speler</i>
--

Tekst om te rappen

Iedere bijeenkomst of onderdeel wordt begonnen met een korte tekst, die gezamenlijk uitgesproken wordt, eventueel als een rap.

Refrein

God heeft ons de wereld geschonken
Toevertrouwd – toevertrouwd.
Mensen, weten jullie dat dan niet?
Doe je ogen open – ogen open.
Doe je oren open – oren open.

Couplet 1

Lucht en water zijn vervuild
Zonnestralen brengen dood.
Dieren, planten en ook mensen
Zijn maar geld in veler ogen.

Couplet 2

Wil je echt zo verder leven
Of eindelijk iets gaan doen?
Steek de handen uit de mouwen.
Het is zeker nog niet te laat!

Kijken naar het hongerdoek

Iedere stap begint met een kort kijken naar het hongerdoek, iedere dag opnieuw een soort ontdekkingstocht. Iedere dag komt een ander thema aan bod, zoals in stap 1 het thema licht. Op het hongerdoek proberen de leerlingen dingen die met het thema te maken hebben, te zoeken. Als begeleidster kunt u de symbolen op het doek kort verduidelijken.

(Via www.vastenactie.nl/plaza kunt u ook een powerpoint downloaden met het hongerdoek, onderstaand deel van het hongerdoek en de delen voor de volgende dagen cq bijeenkomsten van dit programma voor basisscholen en jeugdgroepen)

Midden op het hongerdoek staat de kaars met licht, als symbool voor het begin en het einde, alpha en omega. Vlak erboven zien we de duif als symbool voor de Geest van God. Jezus schenkt ons zijn Geest en zijn licht zodat we en de hele aarde nieuw worden, zodat we opnieuw kunnen beginnen. Zodat we goed omgaan met dieren en planten, zoals de man uit Azië die een vogel, de roodsnaveltok^{*)}, in bescherming neemt. De Arabier houdt een kommetje met olie vast: hij waarschuwt dat we heel voorzichtig moeten omgaan met de grondstoffen die de aarde ons geeft.

^{*)} De roodsnaveltok komt overigens niet voor in Azië, maar alleen in zuidelijk Afrikaanse landen.

Voorlezen

God heeft de wereld geschapen. In het begin schiep God de hemel en de aarde, de gehele wereld.

Alles wat is, komt van God. God heeft het gemaakt.

Op aarde was het eerst woest en leeg. En het was heel donker.

God riep: 'Licht'. En kijk!, daar was het licht.

En God zag dat het goed was.

Als alternatief voor bovenstaande tekst kan ook Gen. 1, 1-5 voorgelezen worden.

Muziek

Het is de bedoeling dat de begeleidster iedere dag muziek uitzoekt en laat horen die past bij de stemming en het thema van de dag. Voor de eerste stap zou dat flink chaotische muziek moeten zijn en wat meer rustige muziek.

Aktie

De leerlingen proberen de chaos, de woeste en lege aarde, na te bootsen. Bij voorbeeld door kranten te verfrommelen en weg te gooien, door her en der schooltassen neer te leggen en door andere hindernissen op te bouwen. In een zo donker mogelijke lokaal proberen de leerlingen, terwijl de chaotische muziek klinkt, te bewegen en zich een weg te zoeken.

Op een veilige manier worden een aantal brandende kaarsen in het lokaal neergezet. De muziek wordt rustig. Omdat de leerlingen de kaarsen moeten ontwijken, ontstaat er iets van een ordening, iets van het doorbreken van de chaos.

Je eigen wereld knutselen

Om je eigen wereld te knutselen heb je allerlei materialen nodig.

Per leerling is nodig:

** een plastic kuipje (bij voorbeeld een leeg boterkuipje)*

** watten*

** een blauw en een geel blad papier*

** teeltaarde*

** twee sateestokjes*

** garen of dun touw*

** zaadjes van de tuinkers of bieslook*

** tandenstokers of cocktailprikkers*

- * afbeeldingen van vissen en vogels uit tijdschriften
 - * fruit- of winegums of ander snoepgoed in de vorm van diertjes
 - * een pasfoto van de leerling
- Uiteraard moeten ook scharen en lijm beschikbaar zijn.

De begeleidster neemt kort de materialen met de leerlingen door en vertelt dat met deze zo verschillende materialen de leerlingen de volgende keren aan de slag gaan om er een eigen wereld mee te scheppen.

Meditatie

God, U hebt ons het licht geschonken. Zonder licht zou er geen leven mogelijk zijn. In het donker weet je de weg niet, weet je niet waar je bent. Soms zijn we dan een klein beetje bang. Waarheen ons onze weg zal voeren, weten we niet. Maar op Uw licht, dat ons levenspad zal verlichten, vertrouwen we. Zo zullen we onze weg wel vinden.

Onze Vader

Jezus, U hebt ons een gebed gegeven waaruit de verbondenheid met God en met andere kinderen en mensen blijkt. Laten we elkaars handen vasthouden en het Onze Vader bidden.

Onze Vader die

Zegenwens

Moge God ons zegenen en ons door deze dag en het leven heen begeleiden. Geef ons Uw licht zodat we helder kunnen zien en in vertrouwen deze dag tot een goede dag kunnen maken.

Slotlied

Ieder onderdeel wordt afgesloten met het zingen van het lied 'Een kleurplaat'. Als slot van stap 1 zingen we het refrein, bij iedere volgende stap een couplet en het refrein en na de laatste stap het gehele lied.
Zie voor de partituur de bijlage basisschool 1.

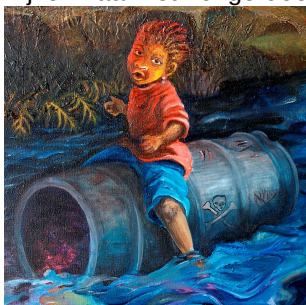
Refrein: De wereld is sprekend
 een kleurplaat getekend
 op een stukje zwart papier
 met zilver en goud versierd.

Stap 2: Hemel

Benodigdheden bij stap 2: Hongerdoek, stuk doorzichtig-blauwe folie, watten, een grote zaklantaarn, cd met hemelse muziek, cd-speler

Tekst om te rappen (zie stap 1)

Kijken naar het hongerdoek

Hoe gaan we om met God's schepping? De kunstenaar die het hongerdoek heeft geschilderd, wil ons waarschuwen. Hij schildert een kind op een olievat dat met een woeste stroom wegdrijft. We moeten inderdaad oppassen. Het klimaat verandert, het wordt warmer, en er komen ook vaker

stormen en felle regenbuien voor. Door gif en plastic gaan vissen en dieren dood. Voor arme boeren in Malawi wordt het steeds moeilijker op hun land te bewerken en een goede oogst binnen te halen. Kijk ook maar eens naar schoorstenen op het doek die vieze rook uitstoten. Hulpeloos kijkt de kleine jongen op het gifvat ons aan.

Voorlezen

God zei: 'Over de aarde zal een blauwe hemel staan. Vanaf de aarde moet de waterdamp naar de hemel opstijgen en wolken vormen'. En God zag dat het goed was.

Alternatief: Gen 1, 6-7

Aktie (en muziek)

Terwijl er hemelse muziek te horen is, maken de leerlingen uit watten allerlei figuurtjes. Op de uitgespreide blauwe folie worden de figuurtjes als wolken aan de hemel vastgeplakt. Een paar leerlingen houden de folie in de hoogte, van boven wordt er met een grote zaklantaarn op de folie geschijnen. Terwijl de muziek blijft doorlopen, kunnen alle leerlingen op hun beurt onder de folie gaan liggen en de zelf geschapen hemel bekijken.

Een fantastische reis

Alle leerlingen liggen met hun ogen gesloten op de grond. Zachtjes draait de cd met hemelse muziek of eventueel een cd met regengeluiden. De leraar leest de volgende tekst voor.

Stel je eens voor, we zouden een wolk zijn.
Jullie zouden kleine waterdruppels zijn, en ik natuurlijk jullie grote waterdruppellerares/leraar.
Heel binnenkort mogen jullie voor de eerste keer als regen op de aarde neerdruppelen, dus ontspan je nu maar.

Ga zo gemakkelijk mogelijk liggen, houd je ogen gesloten, trek je schouders naar beneden. Gooi alle onaangename gedachten zo ver als mogelijk van je weg.
Luister goed, ik ga je vertellen wat met jullie gaat gebeuren.
Je wordt zwaarder en zwaarder, steeds zwaarder word je.
Je voelt dat je naar beneden getrokken wordt.
En hup, daar gaan jullie, samen in een grote, verfrissende regenbui, die de aarde nat maakt.

Eenmaal aangekomen op aarde, weet je dat je hier veel zult beleven.
Ieder van jullie zal iets anders meemaken.
Maar natuurlijk moet je wel je opdracht als waterdruppel vervullen en iets zinvols doen.
Misschien geef je wel water aan een boom of aan het gras in de wei.
Misschien kun je net op tijd een bloem, die uitdroogt, redden.
Of val je als druppel pardoes in een meer of rivier.
Stel je zelf voor wat er allemaal gebeuren kan.

(De leraar onderbreekt het verhaal even om de leerlingen zelf in hun fantasie iets te laten bedenken).

En als je dan als waterdruppel je plicht vervult hebt, mag je terugkeren in de kringloop van het water.
De zon verwarmt je, je verdampt en stijgt weer op, tot hoog in de hemel, tot in de wolken.
En in deze wolk zullen we elkaar weer tegenkomen.

Jullie kunnen elkaar vertellen wat jullie hebben meegemaakt, totdat we weer opnieuw naar beneden mogen regenen.

Open nu maar je ogen, rek je zo ver als mogelijk uit en geeuw maar eens goed. Ik hoop dat jullie een te gekke, fantastische reis hebben meegemaakt.

Je eigen wereld knutselen

Om het plastic kuipje heen plak je blauw papier. Aan één kant zorg je dat het blauwe papier boven het kuipje uitsteekt, zodat er op de achtergrond als het ware een hemel ontstaat. Maak van enkele watten een paar dotten en steek die op de satéstokjes.

Onze vader

Ook nu weer willen we het gebed bidden waardoor we met God én met andere mensen verbonden zijn.

Onze Vader

Zegenwens

Moge God ons zegenen en ons door deze dag en door ons leven heen leiden. God, laat ons in de wolken zijn, de hemel in ons zelf voelen. En maak ook andere mensen vrolijk en gelukkig. Vooral die mensen die niet meer weten dat je door een vriendelijk woord en gebaar een ander heel snel in de wolken kunt laten zijn en de hemel op aarde kunt doen voelen.

Slotlied

Couplet 1: Hier staat een streep en daar een lijn.
Ik ben benieuwd: wat zal het zijn?
Een berg, een heuvel of een dal:
wie weet hoe alles worden zal?

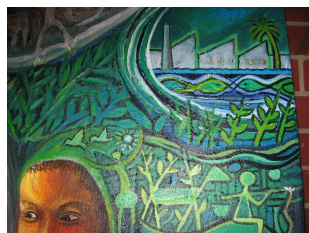
Refrein: *zie stap 1.*

Stap 3: Water-aarde-planten

Benodigdheden bij stap 3: hongerdoek, goede-stemming-muziek, cd-speler, trommel

Tekst om te rappen (zie stap 1)

Kijken naar het hongerdoek

De leerlingen zoeken samen met de leerkracht naar dingen op het hongerdoek die te maken hebben met water, met land en met planten.

Te denken valt de rivier, waarop de jongen met het gifvat drijft, maar ook aan de kom met water met een kabeljauw die de Europese vrouw in haar handen heeft. De kabeljauw steekt met zijn staart nog in de vuile rivier als teken dat door

overbevissing de visstand ernstig bedreigd wordt. Ook in de afbeelding van het scheppingsverhaal rechtsboven zien we water met daarin vissen en planten. De Latijns-Amerikaanse man brengt graan mee. Uit de aren van het koren kan men meel maken en broden bakken. Maar de aar steekt ook in het vlak van de vervuiling als teken dat door de opwarming van de aarde oogsten verloren gaan en hongersnood dreigt. Helemaal rechts in het midden zien we de alternatieven. Door schone technieken en fabrieken blijven de vissen in leven en groeien er palmbomen.

Voorlezen

En God zei: 'Hier moet het land komen en daar de zee. Het water mag niet de hele wereldbol overstromen'. En God zag dat het goed was dat er hier land en daar zee was. En God zei: 'Op het land moeten groene planten groeien, gras, kruiden, struiken en bomen. En natuurlijk moeten er bloemen bloeien. En aan de bomen en struiken moeten lekkere vruchten groeien'. En God zag weer dat alles goed was.

Alternatief: Gen 1, 9-13

Aktie (en muziek): grond onder je voeten

De cd met levendige, goede-stemming-muziek draait op de achtergrond. De leerlingen staan verdeeld over het lokaal met hun ogen gesloten.

De leraar geeft de volgende aanwijzingen: 'Ik sta op de grond die mij draagt, en die me zekerheid geeft voor mijn voetstappen'.

Na enige ogenblikken zegt de leraar: 'Open je ogen en beweeg lopend stil en rustig door het lokaal, voel de grond die je voetstappen draagt'. De leraar slaat ritmisch op de trom, de leerlingen bewegen zich in het ritme van de trom. De leraar herhaalt steeds in hetzelfde ritme als de trommelslagen de woorden 'Aarde, bodem, grond'. De leerlingen herhalen die woorden en bewegen ondertussen op het ritme van woorden en trom.

De leraar brengt de volgende variaties aan in het bewegen van de leerlingen:

- beweeg met kleine stappen
- beweeg met grote stappen
- beweeg je heel voorzichtig
- beweeg angstig en bang
- beweeg je plomp en traag
- beweeg je gehaast
- beweeg je licht als een veertje en zwevend
- beweeg je huppelend en vrolijk
- beweeg je krachtig en moedig.

Op het einde roept de leraar 'Stop'. Alle leerlingen kunnen beurtelings de volgende zin aanvullen: 'Voor mij is vaste grond onder mijn voeten zoals'.

Je eigen wereld knutselen

Potgrond wordt in het kuipje gedaan. De satéstokjes met de watjes erop worden in de grond gestoken.

Het achterste gedeelte van de grond wordt ingezaaid met snelgroeiende zaadjes van tuinkers of bieslook.

De voorste helft wordt afgedekt met blauw papier, dat een beetje golvend is geknipt.

Zo ontstaat als vooraanzicht: blauwe hemel met wolken, ingezaaide aarde, blauwe zee.

Meditatie

Goede God, een wondermooie groene en bonte wereld hebt U ons geschonken. Maar helaas, mensen maken de lucht en de rivieren vies met afval en gif. Veel diersoorten dreigen uit te sterven. Iedere minuut verdwijnt er zoveel tropisch regenwoud als 35 voetbalvelden groot. In veel grote steden kunnen mensen door de luchtvervuiling bijna niet meer ademen.

Maar we gaan niet bij de pakken neerzitten. We willen onze handen uit de mouwen steken om te helpen Uw mooie schepping in orde te houden. Iedere keer als we het gebed bidden dat Jezus ons gegeven heeft, willen we ons herinneren dat we de wereld, samen met andere mensen, in Uw Geest mooi willen houden.

Onze Vader

Zegenwens

Moge God ons zegenen en ons door de dag en het leven leiden. Laat ons niet moedeloos worden, ook al zijn we ons bewust van de vele problemen met het milieu en de wereld.

Moge God alle mensen zegenen die moeten beslissen of ergens een bos gerooid wordt of niet; of een olietanker veilig genoeg is om te varen; of er luchtfilters gebruikt worden bij fabrieken en auto's. Zodat die mensen geleid worden door wijsheid bij hun beslissingen en niet door winstbejag.

Slotlied

Couplet 2: Wanneer je ietsje langer tuurt
 ontdek je steeds een nieuw figuur:
 een vogel hier en daar een vis,
 een krokodil, een hagedis.

Refrein: *Zie stap 1.*

Stap 4: Zon-maan-sterren

Benodigdheden: hongerdoek, beamer, afbeeldingen van de sterrenhemel, stroken geel papier als zonnestralen, grote rond geel papier als zon, viltstiften, xylophon of andere muziekinstrumenten dan wel cd met muziek en cd-speler

Tekst om te rappen (zie stap 1)

Kijken naar het hongerdoek

Op het hongerdoek staat rechtsboven in drie rijen het scheppingsverhaal geschilderd zoals we dat in de Bijbel, in het boek Genesis, kunnen lezen. Op de bovenste rij zien we de zon, de maan en de sterren. Ook links van de deels nog opgerolde thorarol zien we de zon, de maan en sterren, maar dan in een soort voorstadium, alsof ze nog slechts bestaan in God's gedachte. Ook kunnen we nog een zon ontdekken in het gedeelte rechts in het midden, bij de utibeelding van Afrikaanse spreekwoorden.

Voorlezen

God zei: 'Aan de hemel moeten lichten staan'. En God schiep de zon voor overdag. En voor de nacht maakte God de maan en de sterren. En God zag dat het allemaal heel goed was.

Alternatief: Gen 1, 14-19

Muziek en actie

Terwijl er rustige sfeermuziek te horen is of terwijl iemand op de xylofoon rustig de toonladder op- en neerspeelt, worden er met de beamer beelden van de sterrenhemel geprojecteerd (zoek afbeeldingen van de sterrenhemel bij voorbeeld met Google of met een ander zoekprogramma op internet). De leerlingen kijken naar de beelden, terwijl de leraar het volgende zegt: We genieten de rust van de nacht.

Met haar stralen maakt de zon ons wakker, langzaam komen we in beweging. Zon, zon, zon. Wat valt je in bij het woordje 'zon'? Schrijf je gedachte maar eens op een zonnestraal.

De leerlingen schrijven allemaal met viltstift één gedachte op een gele strook papier, alle stroken worden als stralen rondom een groot rond geel papier gelegd, zo ontstaat een stralende zon.

Je eigen wereld knutselen

Uit geel papier worden de zon, de maan en sterren geknipt. Die worden vervolgens op de blauwe achterkant geplakt. Wellicht is er ook al iets te zien van de doorbrekende en groeiende groene plantjes, waarvan de vorige keer de zaden ingezaaid zijn.

Meditatie

Lieve God, U schiep de sterren aan de hemel. Voor zeevaarders vroeger waren de sterren een hulp om de weg te vinden. Laat ons onze dromen en idealen hebben, zodat onze idealen zoals vroeger de sterren de zeelui, ons

vandaag leiden op onze weg door het leven.

Ook de zon speelt in ons leven een grote rol. Zonder haar was er geen licht en geen warmte, zou er niets kunnen groeien, was er geen leven mogelijk.

Maar de zonnestrallen worden ook gevaarlijk als de beschermde ozonlaag door luchtvervuiling steeds dunner wordt of als door het broeikas-effect de warmte de aarde niet meer verlaten kan.

Één zonnestraal vermag niets, slechts door het samenwerken van vele zonnestrallen is warmte en licht mogelijk. Ook wij kunnen slechts gezamenlijk iets doen tegen luchtvervuiling en het dunner worden van de ozonlaag tegenhouden. Daarom bidden we graag tesamen het gebed dat Jezus ons geleerd heeft.

Onze Vader

Zegenwens

Moge God ons zegenen en ons door de dag en het leven leiden. Moge God vooral die mensen zegenen en bijstaan die lijden door droogte en hitte zoals de boeren in Malawi. Moge God ons zegenen zodat we zorgzaam omgaan met de wereld en kunnen genieten van de zonnestrallen. Zo worden de zonnestrallen weer stralen en symbolen van liefde tussen mensen.

Slotlied

Couplet 3: Een grote, grijze olifant
een klein insect: een tor, een wants.
Van reuzehaai tot kleine mier:
het wordt getekend op papier.

Refrein: *Zie stap 1.*

Stap 5: vissen en vogels

Benodigdheden: Hongerdoek, cd met vogelgeluiden, cd-speler, chifon of andere doeken, geluiden van water

Tekst om te rappen (zie stap 1)

Kijken naar het hongerdoek

Vissen en vogels zijn op diverse plaatsen van hongerdoek aan te treffen. Uiteraard duiken vissen en vogels op in de afbeelding van het scheppingsverhaal rechtsboven (tweede rij). Maar ook elders zijn vissen en vogels te vinden, bij voorbeeld in de dingen die het groepje mensen rechtsonder bij zich heeft of in het water van de schone fabriek rechtsmidden. In de vuile rivier zien we tenslotte een vis die nog slechts bestaat uit een kop en graten, een waarschuwing dat de vervuiling van de oceanen en de overbevissing een ernstige bedreiging vormen voor het voortbestaan van vele vissoorten.

Voorlezen

En God zei: 'In het water moet het krioelen van het leven'. En God schiep de vissen. God schiep alles wat in het water leeft, ook de mosselen en de zeesterren. God zei: 'Ook in de lucht moeten levende wezens rondvliegen'. En God schiep de vogels, die ver boven de grond door de lucht vliegen, de grote en de kleine. En God zag dat het goed was.

Alternatief: Gen 1, 20-23.

Muziek

De leerkracht laat het geluid horen van het getsjilp en getierelier van vogels.

Actie

Dabere zit op het vat vol gif en kijkt om zich heen: waar kan hij hulp vinden? Hij moet zijn evenwicht proberen te houden, maar dat is moeilijk, want golven klotsen tegen het vat op en de stroom drijft hem steeds verder mee.

In een paar oefeningen willen we iets van Dabere's gevecht om zijn evenwicht te houden naspelen.

Spel met je evenwicht (groepje van 3)

Een leerling staat tussen twee andere leerlingen in. De eerste leerling spant zijn/haar spieren en laat zich beurtelings naar achteren en naar voren vallen. De twee andere leerlingen vangen hem/haar op en duwen hem/haar voorzichtig weer terug.

Golven maken (groepje van 2)

Een leerling maakt met een doek (chiffon, velours etc) een golfbeweging en loopt door het lokaal. De andere leerling probeert de bewegingen zo goed als mogelijk te volgen. Na drie minuten wordt gewisseld.

Helemaal alleen op het water

De helft van de leerlingen staat in een lokaal, waarin ook een aantal obstakels zijn neergezet (stoelen, tafels etc). De leerlingen zijn geblinddoekt. De leraar laat watergeluiden horen, iedereen beweegt zich zo alsof hij/zij op het water zou drijven. Na drie minuten komen de andere leerlingen, nemen één van de geblinddoekte klasgenoten bij de arm en proberen hem/haar voorzichtig naar de 'reddende oever' te leiden. Daarna wordt gewisseld, de obstakels kunnen eventueel verplaatst worden.

Je eigen wereld knutselen

De leerlingen hebben van te voren de opdracht gekregen om afbeeldingen van vogels en vissen te zoeken in tijdschriften, brochures, vakantieidsen etc. Of de leerkracht heeft blaadjes met vogels en vissen zelf verzameld en eventueel gekopieerd. De afbeeldingen van vogels en vissen worden uitgeknipt. De vogels worden vastgemaakt aan een draad of garen dat tussen de twee satéstokjes (met wolken) wordt gespannen. De vissen worden op het voorste gedeelte, het blauwe water, geplakt.

Meditatie

Goede God, zorg dat wij er altijd aan denken dat we niet alleen op de wereld zijn. Dat we moeten samenleven met vele andere levende wezens. Dat we vogels en vissen niet mogen laten uitsterven. We hopen dat er altijd mensen zullen zijn die Uw schepping zo willen behouden zoals U dat bedoeld heeft. We hopen dat wij ook tot zulke mensen mogen opgroeien. Daarom bidden we samen het gebed dat Jezus ons geleerd heeft.

Onze Vader

Zegenwens

God moge ons zegenen voor deze dag en voor ons leven. Moge God ons de kracht geven om mee te helpen dat alle diersoorten en planten die God geschapen heeft kunnen overleven. Dat we niet moe worden ons in te zetten voor het behoud van God's schepping. Ieder dier, iedere plant, hoe klein ook, heeft recht op het leven dat God geschonken heeft. Iedere vogel en iedere vis is een teken van God's liefde voor ons en de schepping. Daarom moeten we vogels en vissen, en alle andere planten en dieren zo goed als mogelijk beschermen.

Slotlied

Couplet 4: Dan komen er de kleuren bij
 de kleurplaat wordt een schilderij.
 De zon komt op, de dag begint
 vol goede moed en levenszin.

Refrein: *Zie stap 1.*

Stap 6: Dieren en mensen

<i>Benodigdheden: hongerdoek, kleding uit de diverse werelddelen, kom met water,</i>
--

korenaar, pot met bloeiende plant, pluche vogel, kommetje met olie.

Tekst om te rappen (zie stap 1)

Kijken naar het hongerdoek

*b
eelingen van dieren en mensen vinden we op de nodige plekken op het hongerdoek. Uiteraard weer in de afbeelding van het scheppingsverhaal, in de onderste rij, dieren en mensen zijn immers op dezelfde dag door God geschapen. Gezichten van mensen vormen het belangrijkste onderdeel van het doek middenrechts-beneden. Mensen uit alle werelddelen zijn daar verzameld, ieder met een typisch iets uit zijn of haar werelddeel. Als alle mensen op deze wereld, ieder op zijn of haar manier, een bijdrage levert, kan de vervuiling en de opwarming van de aarde gestopt worden.*

Voorlezen

God zei: 'Op het land moet het krioelen van het leven. En God schiep de dieren, in vele soorten, die op het land leven. Het God zag dat het goed was.

En God zei tegen de dieren op het land, maar ook tegen de vogels in de lucht en tegen de vissen in het water: 'Zorg dat je nakomelingen krijgt en breidt je soort uit zo ver mogelijk over de hele wereld'.

God zei: 'Nu wil Ik iets scheppen dat op mezelf lijkt. Ik wil mensen scheppen'. En Hij schiep de mensen die er uitzien zoals God zelf, man en vrouw, jongen en meisje.

En God zei tegen de mensen: 'Zorg dat jullie talrijk worden en over de hele wereld kunnen wonen. En jullie mogen zorgen voor de wereld en voor alle planten, vogels, vissen en dieren die Ik geschapen heb. Doe je best en zorg er goed voor!'.

Alternatief: Gen 1, 24-31

Aktie en muziek

De leerkracht heeft van te voren voor passende kleding en bijbehorende attributen gezorgd (vissekom met vissen voor Europeaan, Aziatische kleding en vogelpop, Latijns-Amerikaanse kleding, korenaren of quinoa, Arabische kleding en kommetje met olie, Afrikaanse kleding en pot met bloeiende plant).

Vijf leerlingen/deelnemers kunnen de kleding aantrekken en één van de mensen uit de diverse continenten spelen. Tijdens de voorstellingsronde kan tussen het voorstellen door op een trommel geroffeld worden.

Europeaan: Ik heet *(eigen naam noemen)* en ik kom uit Scheveningen. Ik verkoop vis en ik houd zielsveel van de Noordzee en van kabeljauw. *(trommelgeroffel)*.

Latijn-Amerikaan: Ik heet Alfredo, ik ben campesino, boer, ik kom uit Peru. Als boer plant ik het liefst quinoa, het wonderlijke en voedzame graan uit ons land. *(trommelgeroffel)*.

Aziaat: Ik heet Pendong, ik werk in het bos en ik kom uit de Filipijnen. Ik houd van de dieren uit het oerwoud, dieren en vogels zoals de roodsnaveltok. *(trommelgeroffel)*.

Arabier: Ik heet Ismaël en ik werk bij een bedrijf dat naar olie boort. Ik kom uit de Verenigde Arabische Emiraten en ik ben trots op mijn land en de olie die we er vinden. *(trommelgeroffel)*.

Afrikaan: Ik heet Swami, ik ben tuinder en ik kom uit Malawi. Ik ken heel veel planten zoals de duivelsklauw, waar mensen geneesmiddelen uit kunnen maken. *(trommelgeroffel)*.

De vijf wereldburgers zetten beurtelings de meegebrachte dingen op een tafel. De hele groep leerlingen/deelnemers kan per attribuut reageren en aangeven welk belang het meegebrachte heeft en welke bedreigingen er zijn.

Bv water: nodig om te drinken en te leven, om te wassen, om lekker in te zwemmen, om vissen en andere dieren in te laten leven. Bedreigd door de opwarming van de aarde, vervuiling, oorlog om het water (bv in Midden-Oosten).

Je eigen wereld knutselen

Op tandenstokers of cocktailprikkerds worden de diertjes van fruit- of winegum (of ander snoepgoed) gestoken. De snoepdiertjes worden tussen het inmiddels gegroeide bieslook of de tuinkers geplant. Ook wordt een eigen pasfoto van de knutselaar op een tandenstoker of cocktailprikker geplakt en ook tussen de groene plantjes gestoken.

Meditatie

Wij danken U, God, vandaag omdat we het licht van de zon mogen zien. Laat onze oren goed horen en zet de deur naar ons hart wijd open. Laat onze handen gevuld worden met uw goede dingen zodat wij die weer verder kunnen geven aan andere mensen. Wij bidden U voor die vele mensen, die over deze wereldbol lopen en die net als wij op zoek zijn naar U. God, geef ons vreugde en vriendelijkheid in overvloed zodat de hele wereld met vrede en rechtvaardigheid gevuld wordt. Jezus heeft ons een gebed geleerd dat ons allemaal verbindt, welke huidskleur we ook hebben en waar we ook wonen. Laten we elkaar de handen geven en dat gebed bidden.

Onze Vader

Zegenwens

Moge God ons zegenen en behoeden. Moge God ons helpen om de schepping in goede orde te behouden en die schepping te delen met de dieren en alle andere levende wezens. Mogen we vriend en vriendin worden met kinderen uit Malawi en met alle andere jongens en meisjes op deze wereld. Moge God ons helpen met iedereen in vrede samen te leven.

Slotlied

Couplet 5: En ergens in dit bont geheel
verschijnt de mens op het toneel.
Die geeft aan alles wat gebeurt
een eigen klank, een eigen kleur.

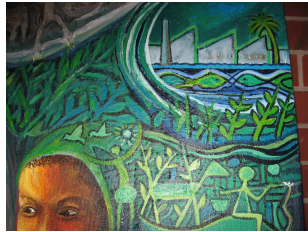
Refrein: *Zie stap 1.*

Stap 7: En God zag dat het tof was

Benodigdheden: hongerdoek, producten met fairtrade- en biokeurmerk (uit wereldwinkel of biologische winkel of gewoon uit de supermarkt), muziek, cd-speler

Tekst om te rappen (zie stap 1)

Kijken naar het hongerdoek

We hoeven geen afstand te doen van onze welvaart om meer in overstemming te kunnen leven met wat God met de wereld bedoeld heeft. We moeten alleen leren wat meer van onze welvaart te delen en om anders om te gaan met de natuur. Rechts in het midden op het hongerdoek staat een fabriek die zonder de lucht en het water vies te maken dingen kan maken. Dingen die mensen het leven veraangename. Maar die er niet voor zorgen dat de vissen in het water doodgaan en de vogels niet meer door de lucht kunnen vliegen.

Voorlezen

God keek naar alles wat geschapen was. En God zag dat het allemaal tof, zeer goed, was. God zei: 'De hemel en de aarde zijn af, ik ben helemaal klaar'. Samen met de mensen wil Ik op deze zevende dag een rustdag houden. Dan kunnen de mensen op deze dag laten zien dat ze dankbaar zijn voor alles wat Ik voor hen gedaan heb en doe'. En God keek tevreden naar alles wat geschapen was.

Alternatief Gen 2, 1-4

Muziek

De leerkracht laat rustige, bezinnende muziek horen.

Je eigen wereld knutselen

Als laatste wordt een kleine paaskaars in de eigen geknutselde wereld gestoken. De wereld is nu klaar en kan aan iemand als paascadeau geschonken worden. Ook zouden alle 'werelden' tijdens de Paasmis in de kerk opgesteld kunnen worden.

Aktie

Omdat Pasen in zicht is, kan er een klein feestje gevierd worden door iets lekkers te eten. Natuurlijk worden er alleen maar producten gebruikt met Fairtrade en/of biokeurmerk (te koop in Wereldwinkels, biologische

winkels, maar ook gewoon in de supermarkt, denk bij voorbeeld aan fruit van het merk Oké). Eventueel kan iets van de kruiden die in de zelf geknutselde wereld gegroeid zijn, gebruikt worden.

Meditatie en Onze Vader

Het gebed dat Jezus ons geleerd heeft, het 'Onze Vader' wordt op vele plekken op deze aarde en in heel veel verschillende talen gebeden. Mensen die in God en in Jezus geloven laten zo zien dat ze samen willen werken aan een betere wereld voor iedereen en dat ze bij elkaar horen. Laten wij elkaars handen pakken om zo te laten zien dat ook wij bij elkaar horen. Laten we ook denken aan de mensen in Malawi die het door de opwarming van de aarde moeilijk hebben en die we samen met Vastenactie willen helpen zodat ze geen honger hoeven te lijden.

Alle deelnemers kunnen het Onze Vader in hun eigen taal bidden (denk ook aan dialect etc).

Zegenwens

Moge God ons zegenen en ons door deze dag en het leven leiden. We hopen dat God ons helpt te zien wat echt belangrijk is. We hopen dat we kunnen genieten van de vriendschap en liefde van ons gezin en van onze vrienden en vriendinnen. We hopen dat we de schoonheid van de natuur kunnen blijven zien, moge God ons helpen ons in te zetten voor het behoud van de aarde en van alles wat erop leeft.

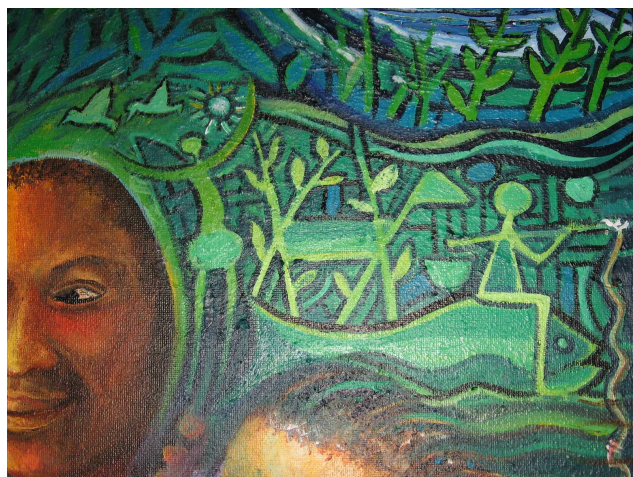
Slotlied

Als slot van de zeven stappen doorheen de schepping van de wereld kan het lied 'Een kleurplaat' in zijn geheel gezongen worden. Zie voor het refrein stap 1 en voor de diverse coupletten de stappen 2 tot en met 7.

2.2 Spreekwoorden zoeken en uitleggen

Tony Nwachukwu, de schilder van het hongerdoek, heeft ook een aantal Afrikaanse spreekwoorden afgebeeld.

Die spreekwoorden zijn, in woorden:

De visser hengelt niet naar de vis waarop hijzelf zit.
Een jager schiet niet op de vogel die op zijneigen hoofd zit.

Geen dier kan zonder planten
Het leven van het water is het leven van de vissen.

Probeer een in een klein groepje van vier tot zes leerlingen op het hongerdoek de spreekwoorden terug te vinden. Praat met elkaar over de betekenissen van de spreekwoorden. Om je een beetje te helpen, de eerste twee spreekwoorden en de tweede twee betekenissen ongeveer hetzelfde.

3. Handelen

Brief schrijven aan God hoe de wereld er beter uit zou kunnen zien.

Je weet natuurlijk niet hoe je je God moet voorstellen. Maar denk je eens in dat je aan God een brief zou kunnen schrijven. Een brief waarin je God vraagt om de wereld weer mooi en prachtig te maken. Wat zou je schrijven?

Als je de brief aan God geschreven hebt, lees hem dan nog eens goed door. En vraag je bij het doorlezen af welke dingen, die je aan God hebt gevraagd, zelf of samen met anderen zou kunnen doen.

En kun je, alleen of samen met vrienden en vriendinnen, misschien wel samen met de leerkracht en de hele klas, een plan bedenken om ook echt aan de slag te gaan?

Een kleurplaat

voor- tussen- naspel:

tekst: Marcel Zagers

muziek: Nicolle van den Berk-Enrico van Schaik

Musical score for the introduction (voor- tussen- naspel) of the song 'Een kleurplaat'. It features a treble and bass staff with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The melody is in the treble staff, and the accompaniment is in the bass staff. The bass staff includes chord markings: G, C7, F, Bes7, Es, and As7.

Musical score for the first line of the chorus, marked with a '4' in a box. It includes a 'refrein:' (refrain) marking. The lyrics are: 'De we-reld is spre-kend een kleur-plaat ge-te-kend'. The score shows the melody in the treble staff and the accompaniment in the bass staff, with chord markings: D7, G, G, C, D, and G.

Musical score for the second line of the chorus, marked with a '7' in a box. The lyrics are: 'op een stuk-je zwart pa-pier met zil-ver en met goud ver-sierd.' The score shows the melody in the treble staff and the accompaniment in the bass staff, with chord markings: am7, C, D, G, and am7.

10

(zwart pa - pier, zil-ver en met goud ver-sierd)

G am D

13 *couplet:*

1. Hier staat een streep en daar een lijn. Ik ben be-nieuwd: wat zal

G em C\#d D7 G am

16

het zijn? Een berg, een heu - vel. of een dal: Wie

D bm C

19

weet hoe al - les wor - den zal?

D7 G

DEEL 3

VOOR JONGEREN

Jongeren: creatieve verwerkingsvorm

Het doek eigen maken

Korte toeëigening van 20 minuten

De leiding legt aan de deelnemers en deelnemers het volgende uit:

Bekijk het doek enige minuten goed. Wat zie je, wat voel je, wat doet het doek met je?

Neem daarna je positie in ten opzichte van het hongerdoek. Sta je links of rechts, ver weg of kortbij en waarom?

Wanneer de deelnemers hun plek gevonden hebben, probeert de leiding tot een gesprek te komen over het waarom van die plek. De deelnemers blijven daarbij op de door hen gekozen plek staan. Na het gesprek kan de leiding een meer uitgebreide uitleg geven over het hongerdoek en de bedoeling ervan.

Toeëigening in 45 minuten

De leiding geeft eerst een uitgebreide informatie over het hongerdoek en wat erop staat.

Daarna worden er drie groepen gevormd, iedere groep moet zich identificeren met zijn deel van het doek en daarna met de ogen van zijn eigen deel naar de twee andere delen proberen te kijken. Gesprek binnen de eigen deelgroep: wat wil je de anderen vertellen over jouw ervaringen? Uiteraard kan ook geprobeerd worden om de twee andere groepen dat daadwerkelijk te vertellen. Alternatief is (als voorgaande wat te moeilijk is) om een verhaal te bedenken bij jouw deel van het doek en die verhalen dan aan elkaar te vertellen.

Tenslotte wordt er plenair gepraat over de gevoelens en ervaringen bij het hongerdoek en of het kijken ernaar en de uitleg naar elkaar iets veranderd heeft. Afgesloten wordt eventueel met een lied of gebed.

Creatieve werkvormen

De navolgende creatieve verwerkingsvormen rond Aarde, Vuur, Water en Lucht kunnen zowel in één bijeenkomst als in meerdere bijeenkomsten, bij voorbeeld één per thema, uitgevoerd worden.

Thema: Schepping

Doel: bewustwording over de schepping, door woord en gebaar.

Werkvorm: creatieve expressie in woord en gebaar

Tijdsduur: 1,5 uur, ieder onderdeel ongeveer 20 minuten met halverwege een korte pauze.

Benodigd materiaal:

- cd-speler en cd's
- een grote ronde schaal met aarde
- een grote kaars, waxinelichtjes voor iedere deelnemer
- lange lucifers voor iedere deelnemer
- een grote glazen kan met water
- kleine glaasjes voor iedere deelnemer
- lege ballonnen voor iedere deelnemer en een paar extra
- stroken van crêpepapier in de kleuren bruin, oranje, blauw en wit

Het materiaal staat klaar langs de kant van de ruimte. De ruimte is leeg of het meubilair is langs de kant geschoven.

*De groep zit in een kring op de grond. Het midden is leeg.
Voor aanvang klinkt er rustige muziek.*

Ter inleiding:

Vandaag komen we samen rond het thema 'schepping'. We nemen de tijd om op een creatieve wijze te werken met de oerelementen aarde, licht, water, vuur. Ons doel is dat we er over nadenken, erover mijmeren en misschien hier en daar op nieuwe gedachten worden gebracht. Bewustwording kan onze omgang met de schepping veranderen.

1. Aarde

*Iemand zet een grote schaal met aarde in het midden.
Een ander leest de volgende tekst:*

Aarde.
Rond en blauw in de ruimte.
Deze aarde was woest en leeg.
Chaos heerste, ordening bracht hierin God aan.
Maar: chaos bedreigt ons nog altijd.
Hoe bewegen wij op onze aarde?

*Na een korte stilte worden allen uitgenodigd om op te staan, door elkaar heen te gaan lopen zonder op elkaar te reageren. Ieder beweegt voor zich in de lege ruimte.
Muziek: Ritmische muziek, waarop je goed kunt lopen.
Tijdens het lopen geeft de leiding met korte tussenposen impulsen:*

Ik loop op de aarde.
De aarde draagt mij.

Rustige instructies: Loop met grote passen; loop met kleine passen; loop zijwaarts; loop achteruit; loop snel; loop langzaam.

Andere instructies: Hoe loop je als je bang bent? En hoe als je zoekt? Hoe loop je als je haast hebt? Of als je blij bent? (Zelf uit te breiden.)

Na een tijdje wordt de cd weggedraaid en gaat de leiding in een vast ritme op een trommel slaan, Daarbij wordt in het ritme herhalend uitgesproken:

Aar-de, bo-dem, grond.

*Er wordt gevraagd om in te stemmen.
Als de hele groep instemt, zal het loop- en spreekritme ineen vloeien.
Dan stopt de trommel met een harde klap, allen staan stil.
Iedereen wordt gevraagd om op de plaats waar je staat hardop mee te delen:*

De aarde is voor mij...

*Hierna gaat iedereen weer in de kring zitten.
De vraag wordt hardop gesteld:*

God heeft ons de aarde in handen gegeven.
En wij, wat hebben wij van deze aarde gemaakt?

Er kunnen kort reacties op komen, maar geen discussie. De vraag wordt op creatieve wijze beantwoord met crêpepapier. De leiding verdeelt brede stroken bruin crêpepapier, met de vraag om dit crêpepapier een vorm te geven die bij ieders antwoord op de vraag past. Er mag worden gevouwen, gescheurd, verfrommeld... Als iedereen klaar is worden alle vormen op en om de schaal met aarde gelegd. Dit is nu ons midden. We kijken ernaar en er klinkt rustige muziek.

2. Vuur

*De leiding zet een grote kaars in het midden en steekt deze aan.
Iemand leest de volgende tekst:*

God sprak: 'Licht', en het was licht. En het licht was goed.
Jezus zei: 'Vuur ben ik op aarde komen brengen en hoe verlang ik dat het branden zal.'

Na een korte stilte deelt de leiding lucifers rond. De volgende tekst klinkt:

Heb ik de moed om het licht aan te nemen?
Heb ik de moed om het licht door te geven?
Welk risico loop ik als ik mijn lucifer ontsteek?
Welke opdracht ontvang ik met dit vuur?

Na een korte stilte wordt de schaal met waxinelichtjes in het midden naast de kaars gezet. Om beurten steekt ieder zijn eigen lucifer aan, neemt een waxinelichtje, steekt dit aan en zoekt met het lichtje een plaats in de ruimte. De lichten worden uitgedaan om de ruimte schemerig te maken. De volgende tekst klinkt:

Zet het lichtje op je handpalm.
Sluit je ogen en til je hand op tot voor je gezicht.
Beweeg het lichtje heen en weer.
Hoog en laag, links en rechts, ronddraaiend.
Voel je de warmte?
Kun je het lichtje met je gesloten ogen volgen?

Als iedereen voldoende tijd heeft gekregen voor deze oefening, worden de jongeren uitgenodigd om paren te vormen, waarbij opgelet wordt dat de verschillen in lengte niet al te groot zijn. Als de groep niet zo vertrouwd is met elkaar, kan de leiding de paren beter zelf samenstellen. Hierna volgt de uitleg over de spiegeldans: bewegen met de lichtjes in tweetallen, waarbij de een de gebaren van de ander spiegelt. Dit kan het beste door de leiding kort worden voorgedaan. Er moet door ieder paar worden afgesproken

wie 'leidt' en na een tijdje geeft de leiding aan dat de paren deze leidende rol moeten wisselen. Als het duidelijk is wordt er muziek aangezet. Als de muziek eindigt, wordt ieder gevraagd om op de plaats waar je staat hardop mee te delen:

Ik raak in vuur en vlam / ben enthousiast voor...

Na deze lichtdans en het delen van een woord, worden de lichtjes op vensterbanken gezet, of ergens in de ruimte waar het geen kwaad kan dat ze branden. Hierna gaat iedereen weer in de kring zitten.

De leiding deelt rood crêpepapier uit en vraagt aan ieder om rondom de aarde dit crêpepapier te draperen als vlammen, of als een vurig spoor door de ruimte. Ze mogen als groep tijd nemen voor overleg, om het gezamenlijk neer te leggen. Dit is nu ons midden. We kijken ernaar en er klinkt rustige muziek.

3. Water

Iemand zet een grote glazen kan water neer in ons midden.

Een ander leest de volgende tekst

God scheidde het water en het land, opdat er leven kon zijn op aarde.

Levende gewassen en levende wezens, op het land en in de wateren.

Het water stroomt. Er is volop leven gegroeid.

Zonder water kunnen we niet leven.

Maar water kan ons leven ook bedreigen.

En wij kunnen het water vervuilen en zo ons leven bedreigen.

Wat doen wij met het water?

Na een korte stilte wordt de laatste zin herhaald en is er ruimte voor reacties:

Wassen, drinken, zwemmen, douchen, spelen, koken, ...

Hierna gaan de deelnemers omstebeurt naar het midden, gieten een beetje water in een glaasje, drinken dit staande in het midden op en zeggen spontaan wat het water nu oproept±

Dit water is...

Als iedereen geweest is, schenkt de leiding alle glaasjes vol. Iedereen wordt uitgenodigd om een plaats in de ruimte te zoeken. Er wordt levendige muziek aan gezet en er mag met het glas water in de hand vrij gedanst worden. Onder het dansen leest de leiding heel rustig volgende tekst:

Water is kostbaar.

Verspillen is snel gebeurd.

Ik moet behoedzaam bewegen.

Ik moet bewust leven.

Anders knoei ik met water.

Anders verknoei ik de aarde.

Na deze waterdans zet ieder zijn glaasje bij een waxinelichtje.

Hierna gaat iedereen weer in de kring zitten.

De leiding deelt blauwe stroken crêpepapier uit. De jongeren krijgen de tijd om te mijmeren hoe ze het water in het midden zouden willen vormgeven: als druppels door te scheuren, als golven in proppen, als een kronkelende rivier door ze gezamenlijk neer te leggen...

Dit is nu ons midden. We kijken ernaar en er klinkt rustige muziek.

4. Lucht

Iemand blaast een ballon op en legt deze in het midden.

Een ander leest de volgende tekst:

God vormde de mens uit de aarde
en blies hem levensadem in de neus.
Zo werd de mens een levend wezen.
De lucht die wij inademen is onzichtbaar,
zoals Gods geest onzichtbaar in ons werkt.

De goede geest wordt vaak beproefd door kwade geesten.

De zuivere lucht wordt vaak vervuild.

Hoe blijven wij in een goede geest leven?

Hoe werken wij aan een schonere lucht?

We gaan het verschil onderzoeken tussen

‘luchtig’ en ‘lichtzinnig’.

Een tweede ballon wordt door de leiding opgeblazen, (luchtig)

maar te lang, zodat hij knapt. (lichtzinnig)

Een derde ballon wordt door de leiding opgeblazen, (luchtig)

maar een ander prikt de ballon met een speld kapot. (lichtzinnig)

Er wordt ruimte geboden voor korte reacties, om het verschil tussen luchtig en lichtzinnig te verwoorden.

Hierna worden de ballonnen uitgedeeld en de jongeren blazen hun eigen ballon op tot hij mooi rond en luchtig is. Allen staan op.

De leiding geeft de volgende instructie:

Loop met je ballon naar een eigen plekje in de ruimte.

Ga met je ballon spelen, onderzoek wat je er allemaal mee kunt.

Gooien, rollen, er op zitten, statisch maken,...

Er wordt luchtige, vrolijke muziek aangezet.

Na een tijdje volgt de instructie:

Zoek iemand op en verbreed jouw spel met de ballon,
door samen met twee ballonnen te spelen.

Overgooien, verstoppen, hoog en laag, eventueel het spiegelen van onderdeel 2 terug laten komen.

Na een tijdje volgt de instructie:

Stel je voor: de een heeft een ballon met de goede geest, luchtig, levengevend.
De ander heeft een ballon met een kwade geest, verontreinigd, door lichtzinnig gedrag van ons mensen nu voor velen levensbedreigend. Zorg samen dat deze vervuilende ballon vernietigd wordt.

Ga met de ballon die over is door met het spel, en gebruik de ballon als verbinding.
Je bent door de ballon met elkaar in contact, zonder je handen te gebruiken.
Beweeg zo samen door de ruimte.

Als de muziek eindigt, vraagt de leiding om als paar in een houding te bevriezen, en kort met tweeën uit te wisselen wat je beleefde aan bijvoorbeeld de woede over de vervuiling, aan vrolijkheid over de schone lucht. Reik de begrippen luchtig en lichtzinnig nogmaals aan.

Hierna deelt de leiding witte stroken crêpepapier uit en worden alle ballonnen door deze stroken met elkaar verbonden.

De leiding spreekt de volgende tekst:

We zijn kwetsbaar,
maar als we ons verbinden worden we sterker.
Goddank, dat we elkaar op aarde kunnen opzoeken
en met elkaar aan een bewoonbare wereld kunnen werken.
Goddank, als deze schepping in een goede geest behouden blijft.

De ballonnen worden meegenomen naar het midden.

We leggen ze neer.

We kijken naar ons midden.

Er klinkt rustige muziek.

Na een korte tijd nodigt de leiding uit de ervaringen na dit programma met elkaar uit te wisselen.

DEEL 4

VOOR VOLWASSENEN

1. Wat staat er op het hongerdoek?

Aan een van de muren hangt het hongerdoek “Behoud de schepping, opdat allen leven” (in klein of groot formaat). De deelnemers zitten in een halve kring (eventueel in meerdere rijen), zodat iedereen een goed zicht heeft op het doek. Als er geen doek voorhanden is, krijgen de cursisten de afbeelding op A4 formaat. Vertoning via een beamer is ook mogelijk.

De gespreksleider leidt dit onderdeel heel kort in:

“Een hongerdoek is een uitnodiging tot dialoog en daarmee ook een oefening in waarneming. Ik nodig jullie uit om goed naar dit doek te kijken. Wat zie je? Ook als de betekenis van een detail voor jou niet duidelijk is, kan je toch beschrijven wat je wel ziet. Laat het doek een paar minuten in stilte tot je doordringen. Dan zullen we beginnen met de gezamenlijke verkenning.”

(N.B.: geef a.u.b. geen informatie vooraf over de afkomst van dit doek, de inhoud, het verschijnsel hongerdoeken, de maker, de opdrachtgever e.d. Het is de bedoeling dat de deelnemers zo onbevangen mogelijk aan de verkenning beginnen.) (2 min)

De deelnemers kijken in stilte naar het doek. (3 min)

Dan worden ze uitgenodigd te vertellen wat ze zien, ook als de betekenis niet duidelijk is. Als deelnemers met een interpretatie, hypothese of uitleg komen, mag dat, maar de gespreksleiding vraagt wel terug naar het afgebeelde: waarop baseert de deelnemer deze interpretatie? Wat is er afgebeeld?

De gespreksleiding kan mensen die wat stiller zijn, stimuleren een inbreng te geven: wat zie jij?

Als de inbreng vanuit de groep stilvalt, kan de leiding de deelnemers stimuleren door te vragen: wat zie je nog meer? Is dat werkelijk alles? (25 min)

Als het hele doek zo aan bod is gekomen, kan de gespreksleiding de vraag stellen: wat zou de (hoofd)boodschap van dit doek kunnen zijn? (10 min)

Pas hierna geeft de leiding een korte uitleg van het doek met als ingrediënten:

- het verschijnsel hongerdoek
- de maker van het doek en de opdrachtgever Misereor/Vastenactie
- de inhoud van het doek met de drie hoofdfaferelen

Voor deze uitleg kan gebruik gemaakt worden van de beschrijving van het hongerdoek in de brochure.

2. Het hongerdoek en de encycliek 'Caritas in Veritate'.

Op 7 juli 2009 verscheen de derde encycliek van paus Benedictus XVI, 'Caritas in veritate' (liefde in waarheid). In deze rondzendbrief actualiseert de paus het sociale denken van de kerk. Hij biedt daarin een moreel kompas in deze tijd van globalisering, voedselcrisis, kredietcrisis en klimaatcrisis. Hoe kunnen we in de verschillende sectoren van de menselijke samenleving (economie, politiek, maatschappelijk middenveld) bijdragen aan een echte menselijke ontwikkeling voor alle wereldburgers, rijken én armen? Het doen van gerechtigheid en het gericht zijn op het algemeen welzijn (en niet op eigenbelang) zijn daarbij twee belangrijke principes. Die krijgen pas echt inhoud, als ze gevoed worden door de liefde.

In zijn encycliek behandelt paus Benedictus XVI een groot aantal maatschappelijke thema's. Sommige daarvan komen ook aan bod op het hongerdoek 'Behoud de schepping'. Dat geldt zeker de uitspraken van de paus over het milieu (CIV 48-51), maar er zijn meer raakvlakken. Die raakvlakken willen we in deze werkvorm verkennen. Daarbij gaan we ervan uit, dat de deelnemers al enigermate bekend zijn met het hongerdoek.

Start: in de ruimte hangt het hongerdoek. De deelnemers krijgen een kopie van werkblad 1 uitgereikt. Daarop staan citaten uit de encycliek 'Caritas in veritate' vermeld.

Variant 1

Eerst worden alle citaten een keer hardop voorgelezen. Dat kan b.v. door de cursist links van de gespreksleiding het eerste citaat te laten voorlezen, de linkerbuurman/vrouw het tweede citaat etc. totdat alle teksten gelezen zijn.

Daarna krijgen de deelnemers de opdracht een citaat te kiezen, dat hen het meest aanspreekt. Bij welk tafereel op het hongerdoek past dit citaat het beste?

De gespreksleiding nodigt de deelnemers een voor een uit om hun citaat voor te lezen, die keuze te motiveren en de verbinding met het tafereel op het hongerdoek aan te geven.

Wat valt op als iedereen aan de beurt is geweest?

Variant 2

Eerst worden alle citaten een keer hardop voorgelezen. Dat kan b.v. door de cursist links van de gespreksleiding het eerste citaat te laten voorlezen, de linkerbuurman/vrouw het tweede citaat etc. totdat alle teksten gelezen zijn.

Daarna krijgen de deelnemers de opdracht twee citaten te kiezen: een die betrekking heeft op het deel linksonder en de ander op het deel rechtsonder.

De gespreksleiding nodigt de deelnemers een voor een uit om hun citaten voor te lezen en die keuze te motiveren.

Wat valt op als iedereen aan de beurt is geweest?

Variant 3

Eerst krijgen de deelnemers de opdracht nog eens goed naar het hongerdoek te kijken en in stilte een figuur of tafereel uit te kiezen, dat hen het meest aanspreekt.

Vervolgens krijgen ze de vraag voorgelegd om uit de lijst van werkblad 1 een citaat te kiezen, dat daar het beste bij past. Ze schrijven het nummer op een klein post-itblaadje en plakken dat op de betreffende figuur.

Als iedereen een blaadje geplakt heeft, loopt de gespreksleiding het hongerdoek langs en nodigt de deelnemers uit het gekozen citaat voor te lezen en de keuze te verklaren.

WERKBLAD 1. CITATEN UIT 'CARITAS IN VERITATE'

1. De liefde – caritas – is een bijzondere kracht die mensen er toe aanzet zich moedig en onbaatzuchtig in te zetten op het terrein van gerechtigheid en vrede. (CIV 1)
2. Instemming met de waarden van het Christendom is niet alleen een nuttig maar ook een onontbeerlijk element voor de opbouw van een goede samenleving en een echte integrale ontwikkeling van de mens. (CIV 4)
3. Als ontvangers van de liefde van God worden de mensen geroepen om dragers van de naastenliefde te zijn en ertoe aangezet zelf werktuigen van genade te worden, om de liefde van God te verbreiden en netten van naastenliefde te knopen. (CIV 5)
4. Ik kan de ander niets 'schenken' van wat van mij is, zonder hem op de eerste plaats gegeven te hebben wat hem rechtmatig toekomt. (CIV 6)
5. Authentieke ontwikkeling moet integraal zijn, dat wil zeggen bijdragen tot ontwikkeling van iedere mens en van heel de mens. (CIV 18)
6. De hongerigen te eten geven (vgl. Mt 25) is een ethische verplichting voor de Wereldkerk, die overeenstemt met de leer van haar Stichter Jezus Christus aangaande solidariteit en delen. (CIV 27)
7. Het economisch leven kan niet alle sociale problemen oplossen enkel door de uitbreiding van het marktdenken. De sociale leer van de kerk is van mening, dat echte menselijke relaties in vriendschap en gemeenschap, in solidariteit en wederkerigheid, ook binnen de economische bedrijvigheid geleefd kunnen worden en niet alleen daarbuiten of 'daarna'. (CIV 36)
8. Het milieu is een gave van God aan alle mensen. De omgang ermee vormt voor ons een verantwoordelijkheid jegens de armen, de toekomstige generaties en de gehele mensheid. (CIV 48)
9. De natuur geeft uitdrukking aan een plan van liefde en waarheid. Ze is er eerder dan wij en wordt ons door God geschonken als levensruimte. (CIV 48)
10. Het opkopen van niet-hernieuwbare energiebronnen door sommige staten, invloedrijke groepen en ondernemingen vormt een zwaarwegend obstakel voor de ontwikkeling van de arme landen. (CIV 49)
11. De technologisch geavanceerde samenlevingen kunnen en moeten hun energiegebruik verminderen, doordat de productie in de verwerkende industrie zich verder ontwikkelt, maar ook doordat er zich onder de burgers een grotere gevoeligheid voor het milieu verspreidt. (CIV 49)

12. Er is echter ook een wereldwijde herverdeling van energiereserves noodzakelijk, zodat ook landen die niet over eigen bronnen beschikken daar toegang toe kunnen krijgen. (CIV 49)
13. Er is op onze wereld voor iedereen plaats: hier moet de gehele familie van de mensheid de noodzakelijke hulpbronnen vinden, om met de hulp van de natuur zelf – het geschenk van God aan Zijn kinderen – en met de inzet van eigen werk en vindingrijkheid, waardig te leven. (CIV 50)
14. Wij moeten echter ook wijzen op de zeer ernstige verplichting de aarde door te geven aan toekomstige generaties, in een zodanige toestand dat ook zij haar waardig kunnen bewonen en haar verder cultiveren. (CIV 50)
15. Een van de ergste vormen van armoede die de mens kan ervaren is eenzaamheid. Op de keper beschouwd vinden ook de andere vormen van armoede, inclusief materiële armoede, hun oorsprong in isolement, in niet-geliefd-zijn of in het onvermogen lief te hebben. (CIV 53)
16. De technologisch geavanceerde samenlevingen mogen hun eigen technologische ontwikkeling niet verwarren met een vermeende culturele superioriteit, doch moeten bij zichzelf soms vergeten deugden herontdekken, waardoor ze in de loop van de geschiedenis tot bloei zijn gekomen. In alle culturen zijn er bijzondere en veelsoortige ethische overeenkomsten, die een uitdrukking zijn van dezelfde, door de Schepper gewilde natuur, hetgeen door de ethische wijsheid van de mensheid natuurwet genoemd wordt. (CIV 59)
17. Bij het zoeken naar oplossingen in de huidige economische crisis moet de ontwikkelingshulp aan de arme landen worden gezien als een echt middel tot het creëren van welvaart voor allen. Vanuit dit gezichtspunt zullen de economisch meer ontwikkelde landen al het mogelijke moeten doen om hogere percentages van hun bruto binnenlands product beschikbaar te stellen voor ontwikkelingshulp. (CIV 60)
18. Het is goed dat mensen zich ervan bewust worden dat kopen niet alleen een economische maar altijd ook een morele handeling is. Consumenten hebben daarbij een duidelijke sociale verantwoordelijkheid, die gepaard gaat met de sociale verantwoordelijkheid van het bedrijf. Verder is het nuttig nieuwe vormen te bevorderen van verhandeling van producten, die afkomstig zijn uit onderdrukte delen van de wereld, om de producenten te verzekeren van een aanvaardbare beloning, op voorwaarde dat het werkelijk om een transparante markt gaat, dat de producenten niet alleen een grotere winstmarge krijgen, maar ook een betere scholing, professionaliteit en technologie, en dat uiteindelijk zulke economische ervaringen ten gunste van de ontwikkeling niet worden gebonden met partijgebonden ideologische opvattingen. (CIV 66)

19. De ontwikkeling van de mens komt niet tot wasdom als hij zich aanmatigt dat hij zijn eigen en enige schepper is. (CIV 68)
20. De techniek is in overeenstemming met de wezenlijke roeping van de menselijke arbeid: in de techniek, die gezien wordt als het werk van zijn geest, herkent de mens zichzelf en verwezenlijkt hij zijn eigen menszijn. (CIV 69)
21. Technologische ontwikkeling kan verleiden tot het idee dat de techniek op zich voldoende is, als de mens zich slechts de vraag naar het hoe stelt en geen aandacht besteedt aan de vele vragen naar het waarom, waardoor hij aangespoord wordt tot handelen. (CIV 70)
22. Hoe zal men zich nog kunnen verwonderen over de onverschilligheid jegens situaties van menselijk verval, als onverschilligheid zelfs het kenmerk is van onze houding met betrekking tot wat menselijk is en wat niet? (CIV 75)
23. De beschikbaarheid ten opzichte van God opent ons voor de beschikbaarheid ten opzichte van de broeders en zusters en ten opzichte van een leven dat als solidaire en blijde opgave wordt verstaan. (CIV 78)

3. Delen van natuurlijke hulpbronnen

Op het tafereel rechtsonder staan zes figuren afgebeeld met een product. Vul als groep onderstaand schema in en bedenk met elkaar enige gedragsvormen om als individu en samenleving bij te dragen aan een eerlijke verdeling en een duurzame samenleving.

Figuur	Product	Staat symbool voor	Wat kan je doen?
Europese vrouw			
Latijns-Amerikaanse man			
Aziaat			
Arabier			
Afrikaanse vrouw			
Afrikaanse jongen			

Voorbeeld van invulling

Figuur	Product	Staat symbool voor	Wat kan je doen?
Europese vrouw	Kabeljauw	Visstand – zeeën	Eet vis met MSC-keurmerk of raadpleeg de Viswijzer
Latijns-Amerikaanse man	Graanhalm/aar	Voedselproductie – land	Koop fair tradeproducten met Max Havelaar-keurmerk. Eet minder vlees.
Aziaat	Tropische vogel	Aantasting regenwoud	Zie boven.
Arabier	Olielamp	Fossiele grondstoffen en mineralen - bodem	Vermindering energiegebruik Meer aandacht voor wind- en zonne-energie
Afrikaanse vrouw	Duivelsklauw	Natuurgeneesmiddelen	
Afrikaanse jongen	Lam oud schapenras	Biodiversiteit	Campagne Countdown 2010

Voor meer informatie over de handelingsmogelijkheden kunnen de volgende internetsites geraadpleegd worden:

Voor vis:

MSC-keurmerk (Marine Stewardship Council) www.msc.org

De Viswijzer vind je op www.goedevis.nl

Voor voedsel:

Zie voor de beschikbaarheid van fairtradeproducten www.maxhavelaar.nl , met name de zoekmachine <http://www.maxhavelaar.nl/producten/zoeken>

Maak je parochie tot fairtrade kerk. De parochie moet dan voldoen aan een aantal eisen m.b.t. gebruik van, communicatie over en actie voor fair trade producten. Zie de website www.fairtradegemeenten.nl

Op deze website is een handleiding te vinden om de parochie tot fairtrade kerk te maken.

Voor regenwoud:

Websites van natuur- en milieuorganisaties als Wereldnatuurfonds (www.wnf.nl) , Greenpeace (www.greenpeace.nl)

Voor energiegebruik.

De parochie kan een quick scan uitvoeren van de eigen duurzaamheid. Die is te vinden op de website www.duurzamekerk.nl Deze site bevat ook veel andere interessante informatie en verwijzingen.

Voor biodiversiteit:

De actie Countdown 2010 is gericht op de bescherming van de biodiversiteit. De Europese regeringsleiders hebben in 2001 beloofd het verlies aan biodiversiteit voor 2010 een halt toe te roepen. Zie www.countdown2010.nl

Een van de participanten in deze actie is IUCN Nederland – ‘The World Conservation Union’. Zie www.iucn.nl

DEEL 5

Meditatie bij het Hongerdoek Behoud de Schepping

Deze meditatie kan plaatsvinden op het einde van een programma rond het hongerdoek voor volwassenen, maar ook voor jongeren.

Uiteraard kan de meditatie ook op andere tijden en momenten gebruikt worden, bij voorbeeld als opening van een informatie-avond over Vastenactie en het project in Malawi.

Op www.vastenactie.nl/plaza vindt u ook een powerpointpresentatie die bij deze meditatie gebruikt kan worden. Als u deze powerpoint niet gebruikt, kunt u eventueel het hongerdoek ophangen en tijdens de diverse onderdelen van de meditatie het afgebeelde deel van het hongerdoek (laten) belichten.

Het Woord van God
heeft geen alfabet nodig.
Gods boek is de Geest
en Gods letters zijn
wij, Zijn schepselen

Ruimte en tijd,
sterren en spiraalvormige nevels,
planten en dieren,
en er midden in
de mens.

Niet als kroon op het werk,
niet als toppunt van alles,
als zuster en broeder
onder gelijken

Zij geprezen onze God
door alle schepsels
die U geschapen hebt!

Van waar komen wij?
Waarom is de wereld zoals ze is?

Woorden vormen geen antwoord,
wetenschappers weten het niet.
In de harten echter huist
onuitwisbaar een geloof:
Uit Uw hand!

Uit Uw hand,
water en land,
mineralen en microben,
melkwegen en mensenkinderen.

Ook de doden zijn niet dood voor U.
Uw vinger, eeuwig levende,
bezielt het vergane gebeente
en laat gloedvol

het leven opflakkeren.

De geweldige torens van Babel
stoten ook vandaag
door de heilige scheidingswand
tussen aarde en hemel.

Rokende schoorstenen slingeren
het afval van de vooruitgang
de Schepper in het gelaat.

De vurige rook kronkelt
dreigend om Gods arm.
Maar God vreest niet.

God steekt de hand uit.
Paal en perk stelt God
aan de macht van de dood
door het woord dat leven schept:

Ik zal jullie mijn adem geven
Zodat jullie weer tot leven komen (Ez 37,14).

Op de kruitvaten
van de massavernietigingswapens
zitten we zelf.
Op de gifvaten
van het vooruitgangsgeloof
zetten we onze kinderen neer,
terwijl we denken:
Och, het loopt niet zo'n vaart.
Op de een of andere manier
zullen we het wel redden

Maar: het kind snakt naar adem,
hulpeloos strekt het zijn handen uit.
Nergens staat er een boom
in wiens schaduw het kan spelen.
Nergens zijn er vruchten
die het op kan eten.
Het water is ondrinkbaar.
De vissen zijn dood.

Wat, verdorie, zeggen we tegen onze kinderen
als ze ons
vragend en klagend aankijken?

Wat nemen wij mee,
wat dragen wij bij
om de vernietiging tegen te gaan
en een nieuw begin te wagen?
Technologische snufjes zijn te weinig,
spaarlampen alleen zijn niet genoeg.

Ongetwijfeld:
ook vandaag de dag
geeft de aarde ons
nog genoeg schatten.
Levengevend water
waarin vissen
kunnen zwemmen.
En vruchtbare aarde
waarop graan en rijst kunnen groeien.
Voedsel genoeg voor alle mensen!

Ongetwijfeld:
ook vandaag de dag
zijn er volop kansen
voor de schepping.

Nog is niets verloren.
Tenminste als de mensen
van harte meedoen
aan het werk van hun Schepper.

Op wat anders moeten wij onze hoop stoelen
in deze suïcidale wereld
als niet op U?

Van waar anders komt de gloed
op onze gezichten
als niet van Uw Licht?

Onzichtbaar voor onze ogen
bent U in ons midden
als we samen
op weg gaan naar een nieuwe wereld.

Ons hart is verheugd,
onze vragen worden beantwoord.

Door uw Geest bezield
zullen wij
in Uw naam
de aanblik van deze wereld
vernieuwen.

Als die éne wereld
onze gezamenlijke tafel is,

als we elkaar in de ogen kijken
wanneer we met elkaar praten,

als we onze culturele rijkdom
met elkaar delen,

als onze kinderen en kleinkinderen
het voor het zeggen hebben,

als we het leven
dat aan ons toevertrouwd is
lief hebben en verzorgen,

dan wordt waar
waarvan we allemaal dromen!